

Sven Hedin och nationalsocialismen

(ur *Orientaliska Studier* 111/03)

Ingvar Svanberg

Research: Tobias Hübinette

Sven Hedin (1865–1952), forskningsresande, storsvensk, nationalhjälte. Epiteterna är legio och han var onekligen en på många sätt mycket komplex person. Otvivelaktigt var Hedin en hejare på att organisera vetenskapliga expeditioner till Asien. Det var inte fråga om några lustturer under bekväma förhållanden eller enkla söndagsutflykter som inte sällan kännetecknar dagens exkursioner. Hans mångåriga vistelser i inre Asien präglades tvärtom av långa påfrestande resor, enkla fältförhållanden, reella faror bland krigsherrar och rövare, dagligt hårt arbete och sena kvällar med dagboks- och rapportskrivande. Hans arbetskapacitet var imponerande. Hedin var resultatinkriktad och genom sin aldrig sinande energi kunde mängder av material – arkeologiska, botaniska, geologiska, etnografiska, paleontologiska, religionshistoriska, zoologiska – hemföras för att senare vetenskapligt bearbetas av internationell expertis. Han var organisatören och samlaren. Som vetenskapsman tillhör han däremot de mediokra. Kanske räckte tiden aldrig till, helt enkelt. Den egna vetenskapliga produktionen blev därför ringa och all energi lades på de många kartor han sammanställde. Som kartograf var Hedin onekligen imponerande, inte minst med tanke på de primitiva fältförhållanden som underlaget insamlades under. Det enorma ortnamns materialet, som för det syftet nedtecknades efter lokala sagesmän, har i dag till och med politisk sprängkraft när Kinas minoriteter nu hävdar rätten till sina markområden. Hans teckningar visar att Hedin dessutom hade en konstnärlig begåvning och många av hans bilder fick illustrera de populära publikationer och reseskildringar han gav ut. De av Hedin hopbringade samlingarna är i dag oskattbara och alltså av stor vikt för forskare från hela världen. Det är ett faktum. Samtidigt kan samlandet ses som uttryck för en imperialistisk världsbild som måste synas i sömmarna, något som forskarna numera också börjat göra.

Präglad av tidens koloniala synsätt

Givetvis var Sven Hedin präglad av tidens koloniala synsätt på utomeuropeiska folk – hur skulle han kunna vara annat? – vilket emellertid inte hindrar att han åtminstone som ung hade ett genuint intresse för människor, oavsett bakgrund och social tillhörighet. Hans sociala kapacitet är omvittnad. Hedin rörde sig onekligen utan svårighet i såväl karavanserajer som furstehov. En betygad

lätthet för att lära språk underlättade umgänget. Oavsett hans motiv och bakgrund är det knappast någon traditionell kolonialherre som övervintrar under primitiva förhållanden i kalla vasshyddor hos loplekfolket. Samtidigt uppvisar han en häpnadsväckande cynism när han trots bättre vetande och ett bristfälligt vattenförråd gav sig ut på sin berömda ökenvandring i Taklamakan varvid två följeslagare avled under strapatserna. Den skildring av ökenvandringen som generationer av skolbarn fram till 1960-talets början fick sig till livs ter sig för en senare läsare som etiskt och moraliskt svårsmält.

Förmågan att skapa uppmärksamhet – Hedin framstår närmast som ett PR-gen – kring sina resor och hans litterära produktivitet gjorde honom vid årtiondena kring förra sekelskiftet till en legend som gav Sverige lagrar under kolonialismens guldålder. Fram till 1960-talet präglade han dessutom generationer av folkskoleelevers geografikunskaper genom läroboken *Från pol till pol* – den internationella pendangen till Selma Lagerlöfs Nils Holgerssons resa. Hur många skolungdomar har inte fått näring i sin längtan bort från skolsalens tristess och trångsynthet genom de spännande beskrivningar han ger av avlägsna platser. Betydelsen av sådana skildringar och den omvärldsbild de skapade i en tid då resandet var en sällsynthet och teveapparaterna ännu inte flyttat in i vardagsrummen kan inte underskattas. I historiens backspegel skulle Hedin åtminstone kunna ha varit en i raden av forskningsresande, givetvis barn av sin tid, i den svenska vetenskapshistorien. Bilden grumlas emellertid av hans svaghet för Hitler och Nazityskland under 1930- och 1940-talen.

Tyskvänlig och militarist?

Som svensk Asienforskare möts man i det internationella umgänget med utländska kolleger av den ständigt återkommande och besvärande frågan: var Sven Hedin nazist?

Det kan ju tyckas vara en fråga om att slå in öppna dörrar att ge svar på detta. Så enkelt är det emellertid inte. Hans umgänge med Hitler, Himmler och andra framträdande nazister har uppenbarligen varit ett stort problem för Hedins många levnadstecknare. En del av dem utelämnar helt hans protyska inställning under 1930- och 1940-talen, andra har överslätande försökt hävda att Sven Hedin absolut inte var nazist. Snarare var han en övervintrad punschpatriot från den oscariska periodens glada dagar, eller på sin höjd tyskvänlig och militarist. Eftersom han dessutom hade ”judiskt blod” i ådrorna kunde han nödvändigtvis

inte ha varit nazist, en lite besynnerlig uppfattning som än en gång vädrades vid senaste Förintelsekonferensen 2002 i Stockholm.

Bortförklaringarna har varit många: att Hedin likt en pojke var både politiskt naiv och emotionellt omogen livet igenom, eller att han agerade i oförstånd eller till och med under en tilltagande demens. Han var ju onekligen till åren kommen, men samtidigt var han fortfarande oerhört aktiv som skribent varför det ter sig orimligt. Andra har skyllt hans bevisligen ständiga figurerande i fascistiska och nationalsocialistiska sammanhang på system Almas dåliga inflytande, en misogyn parallell till både Wagner och Nietzsche där det ju i båda fallen har hävdats att hustrun respektive system varit skyldiga till dessas solkiga antisemitiska eftermälen.

Läggen talar emellertid emot en sådan uppfattning. Sven Hedins politiska engagemang på den yttersta högerkanten inleddes nämligen redan vid sekelskiftet då han kämpade för upprustning och varnade för faran från öster som ibland betydde den gula, det vill säga Östasien, och ibland Ryssland, för Hedin Sveriges evige ärkefiende. År 1914 gav Hedin ut den enormt spridda skriften *Ett varningsord* som innehåller oförblommerade hyllningar av det manliga våld som för eftervärlden har kommit att känneteckna fascismen, och som Klaus Theweleit har redogjort för i *Male Fantasies*. Hedin var även en öppen motståndare till den framväxande parlamentariska demokratin. Välkänt är att han tillsammans med överste Carl Bennedich skrev det s.k. Borggårdstalet 1914 åt Gustaf V, vilket ledde till att Karl Staafs demokratiskt valda liberala ministär fick avgå.

Under första världskriget ställde sig Hedin helhjärtat på Tysklands sida, besökte fronterna i väst och öst, träffade kaisern Wilhelm II och blev vän med Erich Ludendorff. Hedins krigsböcker *Från fronten i väster* och *Kriget mot Ryssland* ter sig — som historikern Oskar Österberg visat — för nutiden som groteska och glorifierande hyllningar av militarismen i dess mest extrema former. De sociala oroligheter som utbröt efter ryska revolutionen 1917 och krigsslutet 1918 engagerade även Hedin. Efter den misslyckade Kappkuppen i Tyskland 1920 var Hedin den drivande kraften bakom mottagandet av Erich Ludendorff och Wolfgang Kapp som politiska flyktingar i Sverige, ledarna bakom kuppörsöket.

Svensk-Tyska Föreningen

Åren 1926 – 1935 befann sig Hedin i Asien. Han följde emellertid utvecklingen i Europa och hälsade Hitlers maktövertagande 1933 med tillfredsställelse då han i denne såg framtiden för Tyskland. Det ägnar därför inte att förvåna att Hedin tidigt blev vice ordförande för Svensk-Tyska Föreningen, vilken han hade varit med om att bilda under första världskriget. Svensk-Tyska Föreningen använde från slutet av 1930-talet och under krigsåren den tyska örnen med hakkorset som föreningssymbol och arrangerade besök av flera av de nationalsocialistiska ledarna som senare kom att dömas som krigsförbrytare i Nürnberg: Rudolf Hess, Hjalmar Schacht, Franz von Papen, Fritz Sauckel och Wilhelm Frick. Det var samma förening som 1934 premiärvisade Leni Riefenstahls propagandafilm "Triumph des Willens" under närvaro av kronprinsparet. Då var förstås inte Hedin där.

Hedin kunde inte delta i dessa möten förrän vid återkomsten till Europa. På vägen hem 1935 träffade han den nye makthavaren i Tyskland, Adolf Hitler för första gången. I Sverige blev han aktiv medlem i föreningen. Hedin höll ofta tacktal i samband med de prominenta gästernas besök, vilka refererades regelbundet i både svensk och tysk nationalsocialistisk press. 1941 sade han bland annat: "Det måste för Sverige vara en särskild glädje att tillsammans med Tyskland arbeta på att skapa det nya Europa."

Vid sommarolympiaden i Berlin 1936 var Hedin en av öppningstalare med ämnet sport som uppfostran och sammanträffade då än en gång med Hitler. Därefter kom Hedin att möta Hitler privat vid åtskilliga tillfällen. När han 1937 utgav *Tyskland och världsfreden* på både tyska och svenska redovisade han sina intryck av det nya nationalsocialistiska Tyskland efter ett längre studiebesök i landet, bland annat inkluderande koncentrationslägret Sachsenhausen. Hedin skrev: "Nationalsocialismen har räddat Tyskland ur ett tillstånd av politisk och moralisk upplösning.". Hitler, menade Hedin, "kämpade fanatiskt för freden". Hedin tyckte dock att "upprensningen" av judar, vilket denne förklarade själva hade bidragit till genom sitt uppträdande och tidigare höga andel bland advokater och läkare, borde ha begränsats till "de element vilka faktiskt hade skadat Tyskland".

Hedin deltog 1937 i grundandet av Riksföreningen Sverige-Tyskland och hade även plats i dess förtroenderåd 1937-39. Han medarbetade också i dess tidskrift *Sverige-Tyskland* från starten 1937. Riksföreningen var under kriget den viktigaste svenska stödföreningen för det nya nationalsocialistiska Tyskland, och

medlemstidskriften innehöll både antisemitiskt material och hyllningar till SS som en ny riddarorden och elit. Hedin var 1939 huvudtalare på årsmötet och utsågs 1941 till dess hedersordförande.

Vurmen för Hitler

År 1938 gav Hedin också ut *Femtio år i Tyskland* på tyska som kom på svenska ett år senare. I boken kallar Hedin Hitler "den okände soldaten" som hade väckt "egenskaper av gammalgermansk stolthet och kraft, som trots allt slumrade i djupet av den tyska folksjälén".

I november 1938 intervjuades Hedin av *Social-Demokraten* efter Kristallnatten. Redan dåtiden reagerade starkt på hur Hedin på ett upprörande sätt förhöll sig överslättande till det som hänt: "Det är därför tydligt att de senaste dagarnas judeförföljelser utförts av oansvariga och otyglade element och att det tyska folket i dess helhet icke kan göras ansvarigt därför."

Hedin bidrog 1938 med en artikel i *Nationell jul*, organ för Sveriges Nationella Förbunds radikala Malmöavdelning under ledning av fascistideologen Per Engdahl. Engdahl bröt sig 1941 ur partiet och bildade den mer renodlat fascistiska Nysvenska Rörelsen. 1944 publicerade Hedin en artikel i rörelsens tidning *Vägen Framåt*. Hedin fortsatte att ha kontakt med organisationen och dess ledare Per Engdahl fram till sin död 1952.

Vid ett möte med vännen Hermann Göring i Berlin 1939 föreslog Hedin ett upprättande av ett judiskt nationalhem i arabvärlden som en lösning på "judefrågan". Både Göring och Adolf Eichmann, Förintelsens blivande arkitekt, såg positivt på planen vilket den sistnämnde även förgäves föreslog för en förundrad Roosevelt under ett möte i Marseilles 1940. Hedin publicerade också en artikel om Versaillesfreden i *Nordische Gesellschafts* tidskrift *Der Norden* 1939 som även publicerades på svenska i propagandatidskriften *Tysk veckorevy* 1941. Om Europas framtid under Hitlers Tyskland skrev Hedin: "Den tyske rikskanslern, som är fri från hat mot andra folk, kommer, sedan han uppnått en större maktfullkomlighet än det förunnats någon människa på jorden efter Kristi död, icke att missbruka sin makt. Med den kännedom jag har om rikskanslern och den tilltro jag sätter till hans stora, ridderliga lag, är jag övertygad om att han känner sig lika vuxen att stifta en fast och varaktig världsfred, Då kommer också de tusen tungor att tåga, som i tid och otid under den prisade demokratins och parlamentarismens slitna fanor tatlade Tredje riket och dess geniale

Ledare, och det i årtal spridda giftet kommer att ta slut i vanmakt."

Hedin mottog 1940 hakkorsprydda Tyska Örnens Orden som tack för sina insatser för det nationalsocialistiska Tyskland. Samma år deltog han på en slutna konferens arrangerad av fascistpartiet Sveriges Nationella Förbund tillsammans med landets ledande fascister och nationalsocialister där syftet var att skapa en enad opposition mot "systempartierna". 1941 deltog Hedin i ännu ett försök att ena den splittrade svenska rörelsen. Hedin var samtidigt en återkommande skribent i Sveriges Nationella Förbunds partiorgan *Nationell Tidning* och räknades till redaktionens fasta medarbetare.

Hedin författade också inledningen i antologin *Det kämpande Tyskland* (1941), utgiven på nationalsocialistiska förlaget Dagens Böcker, där han bredvid ett demoniskt propagandaporträtt av Hitler profeterar om framtiden efter Tysklands seger: "En ny morgonrodnad ska uppgå över jorden. Då krigets åskor tystnat, skall nydaningens och återuppbyggandets tidsskede börja och hela Europa skall genljuda under mäktigt dånande hammarslag." Samma år tillträdde han som styrelseledamot i genomnazifierade Tyska skolan där eleverna organiserades i Hitler Jugend- och Bund deutscher Mädel-grupper.

Skribent i pronazistiskt press

Hedin var från 1941 skribent och medarbetare i världspolitiska frågor i Sveriges Nationella Förbunds dagstidning *Dagsposten*. Hedin köpte även 1942 aktier i *Dagsposten* för att stödja tidningen ekonomiskt. 1944 skrev Hedin artikeln "Ett nytt varningsord" i *Dagsposten* som också gavs ut som särtryck där han samtidigt passade på att vädja om stöd för tidningen som vid det här laget illegalt tog emot medel från tyska propagandaministeriet: "Jag vädjar till alla dessa rättänkande svenskar, till alla dem som ännu vackla i tron att stödja *Dagsposten*, dels genom prenumeration, dels och inte minst genom bidrag till den garantifond, vars mål det är att rädda denna rakryggade tidning från att gå under i brist på medel." Flera personer bakom *Dagsposten* dömdes efter kriget för mottagandet av tyska medel.

Hedin mottog 1942 nationalsocialistiska Svenska Socialistiska Partiets hedersutmärkelse silvernålen. Hedin tackade partiet och dess ledare Nils Flyg i partiorganet *Tidens Röst* med orden: "Kommunismen är en farsot, vars baciller äro lika farliga för själen som kolerans för kroppen. Nålen är en symbol för hela det rättänkande svenska folkets beslutsamhet att bekämpa

den pestsmitta som med östliga vindar föres in över Sveriges bygder och som icke blott är en dödlig fara för vårt folk och vår framtid utan också är en skam för vår ära."

Redan 1942 gav Hedin på tyska ut *Amerika im Kampf der Kontinente* (ny nynazistisk utgåva utkom i Kiel 1992!) översatt till svenska 1944 (*Amerika i kontinenternas kamp*), med ekonomiskt stöd från tyska propagandaministeriet och i samarbete med America First Committee, de amerikanska fascisternas organisation. Boken är en enda lång konspirationsteori om Roosevelts påstådda tyskhat och utpekar denne som skyldig till krigsutbrottet. Hitler skrev i ett tackbrev till Hedin: "Utan tvivel är den skyldige till detta krig, såsom ni i slutet av boken uttalar, uteslutande den amerikanske presidenten Roosevelt."

Sverige och den fria världen hade 1943 på allvar insett vad som höll på att hända med judarna i Europa. Ändå vägrade Hedin, om vilken man sagt att han var 16-delsjude, att ens försöka påverka Hitler att rädda judarna trots en personlig vädjan från ärkebiskop Erling Eidem. Hedin svarade i stället ärkebiskopen: "Hitler och hans män betrakta judarna och deras närmaste avkomlingar i blandade äktenskap såsom vampyrer och parasiter, vilka utsugit germanskt blod och genom sin maktställning sökt sänka moralen hos det tyska folket, förlama och uppmjuka det. Utan att på något vis ansluta mig till den nationalsocialistiska världsåskådningen, måste jag likväl anse dessa farhågor och anklagelser berättigade." Samma år blev Sven Hedin hedersdoktor vid Universität Munchen, vilket han uppenbarligen utan att tveka glatt accepterade.

Hedin var 1943 talare på ett möte med Svenska aktiva studentförbundet som organiserade fascister och nationalsocialistiska studenter vid svenska högskolor och universitet. Hedin gav i samband med mötet även ett ekonomiskt bidrag till organisationen. Är 1944 upplöstes organisationen efter att flera av ledarna häktats och dömts för spioneri för tysk räkning. Samma år skrev Hedin artikeln "En hälsning till Nordisk Ungdom" i *Ungt Folk*, organ för Svensk Socialistisk Samlings våldsamma ungdomsavdelning. Svensk Socialistisk Samling var det viktigaste svenska nationalsocialistiska partiet under 1930- och 1940-talen med Sven Olov Lindholm som ledare. Hedin skrev bland annat: "Det är också de rakryggade, klarsynta och patriotiska unga svenskarnas plikt att med alla medel avslöja och bekämpa de skumma krafter, som här hemma söka sprida kommunismens forradiska gift bland vårt folk och göra det till ett lättfångat byte för österns barbarer."

Hitlers vän och apologet

Efter det misslyckade attentatet mot Hitler 1944 sände Hedin ett lyckönskningstelegram till Führern. Våren 1945, när kriget gick mot sitt slutskede, skrev Hedin artikeln "Die einzige Macht" i *Der Deutsche in Schweden*, organ för de nationalsocialistiska exiltyskarna i Sverige, där han varnade för "Österns barbari" och menade att endast Tyskland kan rädda Europa från "det namnlösa eländet".

Vid Hitlers självmord sände Hedin ett kondoleanstelegram till tyska legationen i Stockholm och beklagade "förlusten av Tysklands store ledare". Han sällade sig också omedelbart till förnekarna av nazisternas brott. I april 1945 vägrade Hedin offentligt i *Expressen* – för Hedin "en ryslig tidning" – att tro på rapporteringen från koncentrationslägren: "Man bör vara mycket skeptisk mot sådana bilder. Man vet inte vad som är sant och vad som är konst. Jag har själv besökt tyska fångläger för ett par år sedan, ett för engelsmän och ett för tyska asociala - politiska fångar och liknande - och där var behandlingen överallt mycket bra. Jag fördömer all grymhet mot människor men anser att propagandan bör tas med en viss försiktighet." (*Expressen* 29/4 1945)

Efter kriget

Trots att nazisterna förlorade kriget och Tredje riket gick under stod Hedin fast i sitt försvar för det fallna Tyskland. År 1945 återfinns Hedin som en av grundarna bakom Hjälpkommittén för Tysklands barn som spelade en avgörande roll som ekonomisk bidragsgivare i återuppbyggnaden av den nationalsocialistiska exilrörelsen i Latinamerika och dess underjordiska efterkrigsnätverk i Tyskland och Europa. Hedin hade kontakt med flera av de svenska före detta frivilliga i Waffen-SS som flydde till Latinamerika efter kriget.

Hedin gav 1949 ut *Utan uppdrag i Berlin* som handlar om möten med Hitler, Göring, Joseph Goebbels, Joachim von Ribbentrop och Heinrich Himmler vilka skildras som storsinta, kultiverade och ädla män. Om Hitler skrev Hedin bland annat: "Han var högre och manlig. Man kände genast att man befann sig inför en personlighet, en jätte i vilja, en man som endast och blint litade på sig själv, en fanatisk härskare vars blick sökte sig fjärran över kontinenter och hav. Han talade med kraft och övertygelse." Boken sågs av sin tid som ett av de första försöken efter kriget att revisionistiskt framställa Tyskland som den oskyldiga parten samt rehabilitera nationalsocialismen. Hedin nämner exempelvis inte

någonstans någonting om Förintelsen.

På 1950-talet fortsatte Hedin att utan uppehåll publicera sig i fascistisk och nationalsocialistisk press. Definitivt under plimsollmärket är Hedins medverkan 1952 i *Nation Europa*, det viktigaste ideologiska organet för den europeiska efterkrigsnazismen, där han i artikeln "Gruss an die deutschen Studenten" hoppades att det tyska folket återigen ska "resa sig" och "erövra sin plats på jorden".

Han var även skribent och medarbetare i Sveriges Nationella Förbunds tidning *Fria Ord* som ersatte *Dagsposten* 1952 där han så sent som den 8 november, 22 dagar innan sin bortgång, publicerade artikeln "Det är vår plikt att hålla ut": "Är det möjligt att det blott finns några få svenskar kvar i vår söndersargade och försumpade värld, där lögnens och oduglighetens hjältar nått den seger de med förenade krafter vunnit."

En nazistsympatisörs eftermäle

Handlingar talar alltså ett tydligt språk. Det är bortom allt tvivel att Hedin sympatiserade med nazismen, även om han aldrig själv var partimedlem. Nu var ju Hedin ingalunda ensam i sitt förhållande till nazismen. Snarare var det vanligt i det samhällsskikt som Hedin tillhörde. De dokument som Tobias Hübinette nyligen dragit fram i ljuset och publicerat (*Den svenska nationalsocialismen: Medlemmar och sympatisörer 1931-45*) har visat att sympatierna till Hitlers Tyskland och nazismen var betydligt mer utbredda än vad vi i efterhand velat tro. Många sopade ju igen spåren och människor glömmer så lätt. I de nationalsocialistiska medlemsmatriklarna hittar vi namn som frisksportrörelsens grundare Are Waerland, den senare storspionen överste Stig Wennerström, journalisten Arvid Fredborg, akademiledamoten Fredrik Böök, Tolkiens översättare Åke Ohlmarks, Svenska Dagbladets redaktör Allan Hernelius, historieprofessor Alf Åberg, riksdagsledamot Per-Olof Strindberg, tonsättaren Kurt Atterberg, riksbibliotekarie Uno Willers, skulptören Carl Milles, nobelpristagaren Sune Bergström, Idrottsbladets Torsten Tegnér, direktörer som Hermods Gustaf Carne, Bolinders Birger Dahlerus, Esseltes Nils Edholm, ASEAs Sigfrid Edström, IKEAS Ingvar Kamprad och Skånska Cements Ernst Wehtje. Och detta är ändå bara ett urval. I källorna återfinns dessutom åtminstone 700 officerare, 600 direktörer, 250 präster, 300 läkare, 250 advokater, 200 poliser, 200 professorer, etc.

Sven Hedin hade alltså uppbackning för sina åsikter i etablissemanget innan och under kriget, men han hade uppenbarligen inte förstånd att, som sina åsiktsgelikar, vända kappen när nya vindar blåste. Under de sista åren fann han sig också utfrysad av samma krets som en gång hyllat honom.

Hedin var sin tids världskändis och vi kan därför inte bara avfärda honom. Ännu för några årtionden sedan framstod han närmast som ett nationalmonument. Han var hedersdoktor vid åtminstone tio olika universitet, hedrad med en mängd svenska och utländska ordnar, ledamot av 15 akademier inklusive den svenska och han var den siste svensken som adlades. Hedin genomförde sju stora expeditioner i Asien som gjorde honom världsberömd, han hemförde tiotusentals föremål, gav ut 65 böcker utgivna på 22 olika språk och efterlämnade 145 band dagböcker och 80 000 brev. Få personer torde ha lämnat ett så stort akt- och arkivmaterial efter sig.

Hedins nazisympatier har självklart många bottnar, liksom hans verksamhet som forskningsresande, författare och kartritare. Det är förstås klädsamt att känna indignation och ta avstånd. Författaren Jan Myrdal gjorde 1978 ett bisarrt försök att tillämpa den kinesiska Stalindoktrinen på Hedin: 70 procent dålig och 30 procent bra! Myrdal kan i varje fall inte beskyllas för att vara överslättande om vare sig Hedin eller andra Asienforskare som hemföll åt rena stöldturnéer bland Asiens kulturskatter. Förtigandet och förnekandet är däremot onödigt. Om Hedins levnadstecknare haft svårigheter med Hedins svassande för nazismen, var samtidens försvarare av demokratin tydligare i sina fördömanden. Estradören Karl-Gerhard såg ingen ursäkt hos de som svansade för Hitler och det gangstervälde som redan i slutet av 1930-talet framstod så tydligt för dem som ville se. Sven Hedin tillhörde tysklandsvännerna som försökte se förmildrande omständigheter till och med efter Kristallnatten. Jag ville inte ha sällskap med de herrarna, skriver Karl Gerhard (*Social-Demokraten* 14/11 1938). Om några dagar är de ”beredda att applådera nästa ’friska initiativ’ från ’den gamla kulturnationens’ sida”. Hedins naziumgänge ådrog sig också säkerhetspolisens intressen.

Oavsett vad vi tycker om Hedin har han förblivit en portalfigur för svensk Asienforskning. Ingen kan mäta sig med honom i berömmelse. Hans böcker utkommer fortfarande i Förenta staterna, Tyskland, Kina och Indien. Han läses fortfarande över hela världen. Överhuvudtaget är Hedin en av få världsberömda svenskar under modern tid. Hans namn finns med i så gott som alla böcker om

Centralasien. Hedins namn dyker dessutom upp i många andra sammanhang. Men skall eftervärlden för den skulle glömma Hedins kurtiserande med nazismen? Nu när garderoberna börjat vädras bör också Hedin bli föremål för en kritisk granskning.

Istället för att som hittills skygga för Hedins uppenbara sympatier för nationalsocialismen, som hans biografier hittills gjort, är det enligt min mening dags att studera dem närmare. Hedin är ingen obetydlig person i vår historia som man bara kan vifta bort. Hans vetenskapshistoriska inflytande är sannolikt enormt. Det finns dock många andra sidor av honom som bör och kan analyseras närmare, men som ännu inte varit föremål för en närmare granskning. Dit hör bland annat hans politiska betydelse och engagemang. Akterna finns där. Kanske vore det dags för Sven Hedins Stiftelse att ta initiativet till en grundlig belysning också av denna sida av Hedin? Jag tror det skulle vara välgörande.